

Analysis of the Iranian Government's Economic Authorizations in Response to the COVID-19 Crisis

Younes Nobakht (PhD) ^{1*}

1. Department of Finance and Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Selcuk, Konya, Turkey.

ABSTRACT

Article Type: Research Paper

Background and aim: The coronavirus disease (COVID-19) pandemic not only triggered a wave of infections and deaths, but also plunged various countries into a particular economic crisis. The aim of this study was to analyze the Iranian government's economic authorizations in response to this crisis.

Materials and methods: This applied descriptive-analytical study was performed using content analysis. The statistical population was all authorizations issued by the National Centre for COVID-19 Control during February 2020-March 2022. The required data and information were extracted and used with reference to the information base for monitoring the economic impact of COVID-19.

Findings: The results indicated that of the 573 authorizations issued during this period, 47 were attributable to the state economy, with the issuance of 19 authorizations to businesses leading the state economy. Further, the amount of economic support provided by the government in the various economic sectors showed that the government provided the most economic support from the same sector, 750,000 billion Rials to the business sector. Moreover, the study of the government's approach to economic policy suggested that the predominant approach was the use of fiscal policy instruments, which were used more, at 67%, than monetary policy instruments, at 33%.

Conclusion: The results have demonstrated that while the government has attempted to minimize the economic problems caused by the COVID-19 pandemic through prompt, timely, and appropriate authorizations, it must be remembered that in addition to the negative economic impact of the COVID-19 pandemic, the Iranian government must also counter economic sanctions imposed by the United States.

Keywords: COVID-19, Economics crisis, Economic policies, Economic authorizations, National Centre for COVID-19 Control

Received:
16 June 2022
Revised:
3 Sept. 2022
Accepted:
6 Sept. 2022

Cite this article: Nobakht Y. Analysis of the Iranian Government's Economic Authorizations in Response to the COVID-19 Crisis. *Caspian Journal of Scientometrics*. 2022; 9(1): 117-124.

© The Author(s).

Publisher: Babol University of Medical Sciences

*Corresponding Author: Younes Nobakht

Address: Department of Finance and Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Selcuk, Konya, Turkey.

E-mail: y.nobaxt@yahoo.com

تحلیل مصوبات اقتصادی دولت ایران در واکنش به بحران کووید-۱۹

 یونس نوبخت (PhD) *^۱

۱. گروه مالی و حسابداری، دانشکده اقتصاد و علوم اداری، دانشگاه سلجوق، قونیه، ترکیه.

چکیده

<p>سابقه و هدف: همه‌گیری کووید-۱۹ علاوه بر ایجاد موجی از ابتلا و مرگ‌ومیر، کشورهای مختلف را درگیر بحران اقتصادی ویژه‌ای کرده است. هدف این مقاله، تحلیل مصوبات اقتصادی دولت ایران در واکنش به این بحران است.</p> <p>مواد و روش‌ها: این پژوهش توصیفی-تحلیلی کاربردی بوده و با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مصوبات ستاد ملی مقابله با کرونا از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان اسفندماه ۱۴۰۰ می‌باشد. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز نیز از طریق مراجعه به پایگاه اطلاع‌رسانی پایش آثار اقتصادی ویروس کرونا استخراج و مورد استفاده قرار گرفته است.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، در ۵۷۳ مصوبه منتشرشده در طی این دوره، ۴۷ مصوبه به مصوبات اقتصادی دولت اختصاص داشته است که از این تعداد، موضوع کسب‌وکارها با ۱۹ مصوبه در صدر مصوبات اقتصادی دولت قرار گرفته است. علاوه‌براین، میزان حمایت اقتصادی دولت از بخش‌های مختلف اقتصادی نیز نشان می‌دهد که دولت با اختصاص ۷۵۰،۰۰۰ میلیارد ریال به بخش کسب‌وکارها بیشترین حمایت اقتصادی را نیز از همین بخش داشته است. همچنین، بررسی رویکرد سیاست‌های اقتصادی دولت نیز حاکی است، رویکرد غالب، استفاده از ابزارهای سیاست مالی بوده است که با ۶۷ درصد بیشتر از ابزارهای سیاست پولی با ۳۳ درصد مورد استفاده قرار گرفته است.</p> <p>نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاکی است، اگرچه دولت تلاش کرده است تا مشکلات اقتصادی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹ را از طریق مصوبات سریع؛ به‌موقع و مناسب به حداقل برساند، اما باید به این نکته توجه داشت که دولت ایران علاوه بر مقابله با آثار منفی اقتصادی همه‌گیری کووید-۱۹ باید با تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده نیز مقابله نماید.</p> <p>واژگان کلیدی: کووید-۱۹، بحران اقتصادی، سیاست‌های اقتصادی، مصوبات اقتصادی، ستاد ملی مقابله با کرونا</p>	<p>نوع مقاله:</p> <p>مقاله پژوهشی</p> <p>دریافت:</p> <p>۱۴۰۱/۳/۲۶</p> <p>ویرایش:</p> <p>۱۴۰۱/۶/۱۲</p> <p>پذیرش:</p> <p>۱۴۰۱/۶/۱۵</p>
--	--

استناد: یونس نوبخت. تحلیل مصوبات اقتصادی دولت ایران در واکنش به بحران کووید-۱۹. مجله علم‌سنجی کاسپین. ۱۴۰۱؛ ۹(۱): ۱۱۷-۱۲۴.

© The Author(s)

Publisher: Babol University of Medical Sciences

مقدمه

همه‌گیری کووید-۱۹ تقریباً تمامی کشورهای جهان را دربرگرفته و علاوه بر ایجاد موجی از ابتلا و مرگ‌ومیر، کشورهای مختلف را درگیر بحران اقتصادی ویژه‌ای کرده است. کارشناسان در مورد تأثیرات منفی این پاندمی بر اقتصاد ملی اتفاق نظر دارند؛ اما آنچه شرایط را پیچیده‌تر می‌کند، فقدان اطلاعات معتبر در پارامترهای کلیدی است که می‌تواند برای برآورد تأثیرات همه‌گیری بر اقتصاد ملی مورد استفاده قرار گیرد (۱). برای مثال، پیش‌بینی مدت زمان همه‌گیری دشوار است، زیرا پس از هر کاهشی، موارد ابتلا به بیماری دوباره افزایش یافته است. علاوه بر این، ایجاد سویه‌های جدید بیماری و افزایش گاهاً شدید تعداد موارد ابتلا و مرگ‌ومیر، اثربخشی واکسن‌های مختلف را در برابر سویه‌های جدید این بیماری کاهش داده است. به طوری که، بعد از اتمام هر واکسیناسیون نیاز به واکسیناسیون جدید احساس می‌شود و دولت‌ها باید خود را با این شرایط دائماً در حال تغییر، وفق دهند.

از این‌رو، دولت‌ها علاوه بر استفاده از دستاوردهای پیشرفته پزشکی برای کنترل شیوع بیماری، با استفاده از تدابیر و اقدامات اقتصادی در بالاترین سطح خود، درصدد کاهش اثرات مخرب اقتصادی این بیماری نیز هستند. در چنین بحرانی که توسط یک ویروس ایجاد می‌شود، اثربخشی رفتار اقتصادی می‌تواند به حاشیه ایمنی موجود در اقتصاد، سطح توسعه پایدار بخش‌های مختلف، ذخایر (۲) و همچنین سهولت دسترسی به منابع مالی ملی و بین‌المللی بستگی داشته باشد.

همه‌گیری کووید-۱۹ در ایران نیز همانند بسیاری دیگر از کشورها بر همه فعالیت‌ها اعم از اقتصادی و اجتماعی تأثیر گذاشته است. به طور خاص، بسیاری از بخش‌های اقتصادی جامعه تحت تأثیر کووید-۱۹ قرار گرفته‌اند، زیرا برای جلوگیری از شیوع این ویروس، دولت سیاست فاصله‌گذاری فیزیکی و محدودیت‌های اجتماعی را در مقیاس بزرگ به اجرا گذاشت، که هدف آن کاهش تماس‌های اجتماعی بود تا شیوع ویروس کووید-۱۹ گسترده‌تر نشود. از این‌رو، دولت ایران نیز همانند بسیاری دیگر از دولت‌ها می‌بایست ضمن توجه به بخش بهداشت و درمان با اقدامات و تدابیر گوناگون در صدد کاهش اثرات منفی اقتصادی شیوع این بیماری نیز می‌بود. در هر حال، در اغلب کشورها به منظور جلوگیری از ضرر و زیان بیشتر اقدامات و تدابیر مداخله‌ای در این روند و از طریق تصویب قوانین و مقررات جدید اقتصادی شکل گرفت.

بررسی‌ها نشان می‌دهد، در ایران نیز همانند بسیاری دیگر از کشورها پژوهش خاصی در زمینه بررسی قوانین و مقررات ایجاد شده در واکنش به پیامدهای اقتصادی همه‌گیری ویروس کرونا انجام نگرفته است. در هر حال، پژوهشگران کشورهای مختلف هریک به سهم خود سعی کرده‌اند موضوع را از جنبه‌های گوناگون مورد مطالعه و بررسی قرار دهند. در اینجا به چند مورد از این پژوهش‌ها که به نحوی با این مقاله در ارتباط هستند، اشاره می‌گردد.

March در پژوهشی به این موضوع پرداخت که چگونه مقررات سازمان غذا و داروی ایالات متحده بر توانایی بخش‌های بهداشت و درمان برای مقابله با کووید-۱۹ تأثیر گذاشته است. نتایج این پژوهش که در چارچوب یک سیاست اقتصادی انجام گرفت، نشان می‌دهد که مقررات سازمان غذا و دارو که قبل از شروع همه‌گیری کووید-۱۹ وضع شده‌اند، دسترسی پزشکان و بیماران را برای درمان کووید-۱۹ از طریق داروی رمدسیویر و واکسن‌ها به شدت محدود می‌کند، اما پس از صدور مجوز سازمان غذا و دارو، بخش بهداشت و درمان به سرعت آزمایش‌های داروی رمدسیویر و واکسن‌ها را با شواهد کمی از پیامدهای منفی پذیرفت (۳).

Karpova و همکاران اقدامات مالی اعضای اتحادیه اروپا را در واکنش به همه‌گیری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که اکثر کشورهای اتحادیه اروپا در این زمینه به ابزارهایی مانند تعویق پرداخت مالیات، معافیت موقت مالیاتی، کاهش نرخ مالیات، انتقال مالیات و لغو یا کاهش کمک‌های اجتماعی متوسل شده‌اند. همچنین، رهبران اروپایی از نظر اقدامات مالی ضد بحران، جمهوری چک و ایرلند هستند. این کشورها از چهار ابزار از پنج ابزار مالی مذکور استفاده کرده‌اند و پس از آنها اتریش، مجارستان و انگلستان قرار دارند (۱).

Sarker در پژوهشی نشان داد که کشورهای G-7 و نوظهور یک سیاست مالی، پولی و کلان مالی سریع و جامع را برای مقابله با پیامدهای منفی همه‌گیری کووید-۱۹ اجرا کرده‌اند. در این کشورها مقامات پولی و بانک‌های مرکزی برای تسهیل عرضه نقدینگی به اقتصاد، نرخ‌های بهره مانند نرخ بازخريد رپو، رپو معکوس و ذخیره نقدی مورد نیاز را کاهش دادند. عمده سیاست‌های مالی و پولی این کشورها شامل بسته‌های محرک مالی، هزینه‌های مستقیم، وام و تسهیلات اعتباری، طرح‌های تامین مالی مجدد، قراردادهای سوآپ، تخفیفات وام، کاهش مالیات بر اعتبار، تمدید وام‌های کوتاه‌مدت، کاهش نرخ بهره، خرید اوراق قرضه و همچنین تامین مالی شرکت‌های کوچک و متوسط بوده است که پیش‌بینی می‌شود در صورت اجرای موفقیت‌آمیز، تأثیرات بحران به حداقل رسیده و ثبات اقتصادی در این کشورها حاکم گردد (۴).

Alon و همکاران در مقاله‌ای به بررسی اینکه چرا باید واکنش‌های سیاستی به همه‌گیری کووید-۱۹ در کشورهای در حال توسعه متفاوت باشد، پرداختند. برای انجام این کار آنها یک مدل بازارهای ناقص اقتصادی با عوامل ناهمگن و پویایی اپیدمیولوژیک ایجاد کردند که چندین تمایز کلیدی بین اقتصادهای پیشرفته و در حال توسعه مرتبط با همه‌گیری را نشان می‌داد. ایشان به‌ویژه بر تفاوت‌ها در: ساختار سنی، ظرفیت مالی، ظرفیت مراقبت‌های بهداشتی، عوامل غیررسمی و فراوانی تماس‌ها بین افراد در خانه، محل کار، مدرسه و سایر مکان‌ها تمرکز نمودند. مدل ایجاد شده توسط ایشان پیش‌بینی می‌کند که قرنطینه‌های

عمومی در کشورهای در حال توسعه تاثیر کمتری در جلوگیری از گسترش ویروس کرونا خواهد داشت و به ازای هر واحد تولید ناخالص داخلی از دست رفته، جان کمتری نجات خواهد یافت. در مقابل، سیاست‌های مربوط به سن مؤثرتر هستند، زیرا بودجه عمومی کمتر را بر محافظت از جمعیت کوچکتری از افراد مسن متمرکز می‌کنند. همچنین تعطیلی مدارس در نجات جان افراد در کشورهای در حال توسعه مؤثرتر است و باعث کاهش بیشتر در انتقال ثانویه ویروس بین کودکان و بزرگسالان در خانه‌ها می‌شود (۵).

Rahmanita و Anggarini سیاست‌های مالی و پولی دولت اندونزی را برای بازبایی اقتصاد در طول همه‌گیری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه ایشان نشان می‌دهد که اعمال این سیاست‌ها با پشتیبانی مکررات ایجاد شده در سال ۲۰۲۰ در مورد اجرای برنامه بهبود اقتصادی ملی می‌تواند اقتصاد اندونزی را نجات دهد (۶).

Desson و همکاران در مطالعه‌ای به تحلیل مقایسه‌ای وضعیت اپیدمیولوژیک و واکنش‌های سیاستی دولت‌های فرانسه، بلژیک و کانادا در مراحل اولیه همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ (از فوریه تا اوت سال ۲۰۲۰) پرداختند. نتایج پژوهش ایشان نشان داد، در این سه کشور طیف وسیعی از اقدامات سیاستی انجام گرفته است که با ساختارهای حاکمیتی و مراقبت‌های بهداشتی موجود مرتبط می‌باشند. همچنین مطالعه درجات مختلف فدرالیسم و خودمختاری منطقه‌ای در این سه کشور و محدودیت‌های متفاوتی را که سیاست‌گذاران ملی در مدل‌های مختلف حکمرانی با آن مواجه هستند را نشان می‌دهد. به اعتقاد ایشان اقدامات انجام شده توسط هر سه کشور با افزایش فدرالیسم و همراه با استراتژی‌های پراکنده و هماهنگی کمتر بین حوزه‌های قضایی عمدتاً توسط ظرفیت سیستم‌های بهداشتی موجود دیکته شده است. با این حال، پیامدهای برخی از سیاست‌های مرتبط با تاب‌آوری اقتصادی و ظرفیت سیستم‌های سلامت هنوز به طور کامل قابل ارزیابی نیست و بنابراین این ممکن است اثرات منفی بالقوه‌ای در آینده داشته باشند (۷).

Bartocci و همکاران تاثیرات کلان اقتصادی ترکیب سیاست‌های پولی و مالی اجرا شده در یک اتحادیه پولی دو منطقه‌ای را در واکنش به شوک‌های کووید-۱۹ تحت دو فرض؛ کرانه پایین نرخ موثر بهره، سیاست پولی را محدود می‌کند و بخشی از خانوارهای ضعیف تمام درآمد خود را در هر دوره مصرف می‌کنند، مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد: ۱. انتقال‌های مالی هدفمند و یکجا به خانوارهای ضعیف و هزینه‌های مصرف عمومی در منطقه‌ای که از طریق انتشار بدهی عمومی تامین می‌شود، اثرات رکودی را هم در داخل و هم در خارج از کشور (از طریق کانال تجاری) کاهش می‌دهد. ۲. اگر هر دو منطقه توسعه مالی را اجرا کنند و بانک مرکزی با خرید اوراق قرضه دولتی، افزایش نرخ‌های بلندمدت را محدود کند، رکود اتحادیه پولی در سراسر اتحادیه پولی به طور مؤثرتری کاهش می‌یابد. ۳. اگر بازده اوراق قرضه دولتی در یک منطقه نسبتاً بیشتر افزایش یابد، اقدامات مالی کمتر مؤثر است، زیرا سرمایه‌گذاران اوراق قرضه آن را پُریسک تلقی می‌کنند و اگر یک مقام مالی فراملی اوراق قرضه ایمن صادر کند، می‌توان کارایی را دوباره به دست آورد (۸).

Guiner اقدامات و سیاست‌های مالی دولت ترکیه را در واکنش به همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. نتایج مطالعه وی حاکی است، اگرچه اقدامات و سیاست‌های مالی دولت ترکیه در مقایسه با برخی از کشورهای توسعه‌یافته کم بوده است، ولی با در نظر گرفتن مسائل اجتماعی و ساختار اقتصاد ترکیه، دولت در حد توان خود موفق عمل کرده است (۹).

بدین ترتیب، این مقاله نیز مصوبات اقتصادی دولت ایران را در واکنش به این بحران مورد بررسی قرار می‌دهد. این مصوبات برای بیرون کشیدن اقتصاد ملی از بحران طراحی شده‌اند. باید توجه داشت، شرایط بین دولت‌ها متفاوت است و هر یک باید استراتژی خود را متناسب با آن تنظیم کنند. در خصوص ایران، دولت علاوه بر مقابله با آثار منفی اقتصادی همه‌گیری کووید-۱۹ باید با تحریم‌های گسترده ایالات متحده نیز مقابله نماید. البته این پژوهش اثربخشی مصوبات را مستقیماً اندازه‌گیری نمی‌کند، ولی می‌تواند ورودی مفیدی برای مطالعات آتی در این زمینه باشد. علاوه بر این، مقاله می‌تواند درس‌هایی را در جهت تعدیل و بهبود مصوبات اقتصادی دولت‌ها در سطح ملی و در واکنش به یک بحران اقتصادی پیش‌بینی نشده نیز داشته باشد. بدین ترتیب با توجه به مطالب ذکر شده، سؤال‌های پژوهش به شرح زیر مطرح و پاسخ داده می‌شوند:

سؤال ۱) سهم مصوبات اقتصادی از کل مصوبات دولت در طول دوره مورد بررسی چقدر بوده است؟

سؤال ۲) گرایش موضوعی مصوبات اقتصادی دولت در طول دوره مورد بررسی چگونه است؟

سؤال ۳) بیشترین حمایت اقتصادی دولت در طول دوره مورد بررسی به کدام بخش‌ها اختصاص داشته است؟

سؤال ۴) رویکرد سیاست‌های اقتصادی دولت در طول دوره مورد بررسی به چه سمتی بوده است؟

مواد و روش‌ها

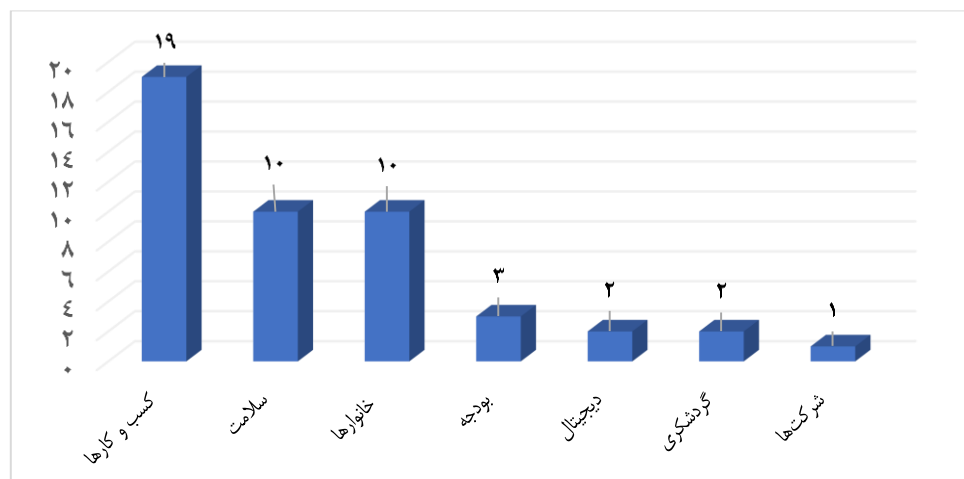
این پژوهش توصیفی-تحلیلی کاربردی بوده و با استفاده از روش تحلیل محتوا مصوبات اقتصادی دولت ایران را در واکنش به بحران کووید-۱۹ مورد بررسی قرار می‌دهد. تحلیل محتوا روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود در درون داده‌ها است. این روش در حداقل خود داده‌ها را سازماندهی و در

قالب جزئیات توصیف می‌کند؛ اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را نیز تفسیر نماید (۱۰). تحلیل محتوا به دو صورت کمی و کیفی مورد استفاده پژوهشگران قرار می‌گیرد. روش کار در تحلیل محتوا با جمع‌آوری داده‌ها شروع و با جستجوی مضامین و نامگذاری آنها ادامه می‌یابد. دسته‌بندی و سازماندهی داده‌ها مرحله بعدی است. سپس نوبت به اصلاح و یا حذف داده‌های زائد می‌رسد. بعد از این مرحله، جمع‌بندی نتایج به‌دست آمده است. در نهایت توصیف و یا تفسیر نتایج می‌باشد که به صورت گزارش‌های کمی و یا کیفی برای استفاده ذینفعان تهیه می‌گردد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مصوبات ستاد ملی مقابله با کرونا می‌باشد. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز نیز از طریق مراجعه به پایگاه اطلاع‌رسانی پایش آثار اقتصادی ویروس کرونا استخراج و مورد استفاده قرار گرفته است. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز از سیاه‌وارسی محقق‌ساخته استفاده و در تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های آمار توصیفی نظیر؛ دسته‌بندی داده‌ها بر حسب توزیع فراوانی، درصد فراوانی و رسم نمودارها استفاده شده است. بدین ترتیب، کلیه اطلاعات مصوبات اقتصادی دولت شامل؛ تعداد، گرایش‌های موضوعی، میزان حمایت‌های اقتصادی و همچنین سمت و سوی سیاست‌های اقتصادی در سیاه‌وارسی وارد و اطلاعات به‌دست‌آمده با استفاده از نرم‌افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بازه زمانی پژوهش نیز از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان اسفندماه ۱۴۰۰ می‌باشد.

یافته‌ها

سؤال اول پژوهش به بررسی سهم مصوبات اقتصادی از کل مصوبات دولت اختصاص یافته بود. بررسی‌ها نشان می‌دهد، در طول دوره مورد مطالعه ۷۸ جلسه در ستاد ملی مقابله با کرونا تشکیل شده است که حاصل این جلسات ۵۷۳ مصوبه بوده است. از کل ۵۷۳ مصوبه نیز ۴۷ مصوبه به مصوبات اقتصادی دولت اختصاص داشته است که به‌نظر می‌رسد نسبت به کل مصوبات تعداد آنها بسیار اندک است.

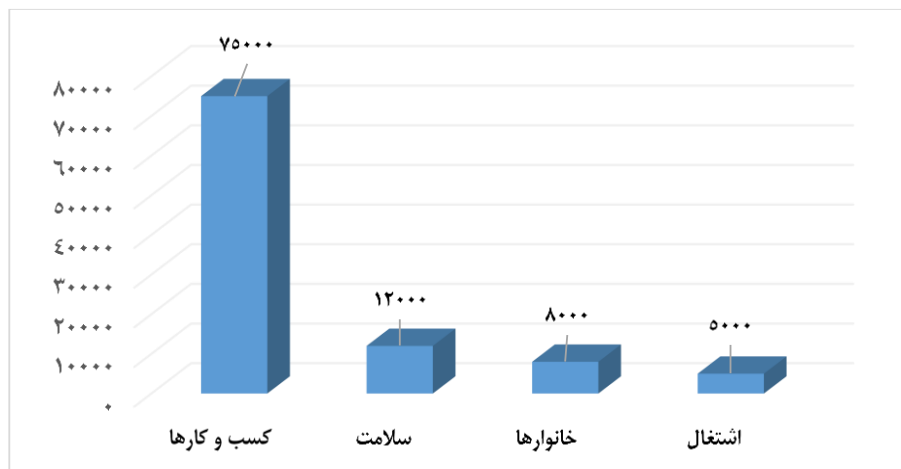
پرسش دوم پژوهش به بررسی گرایش موضوعی مصوبات اقتصادی دولت اختصاص یافته بود. برای تعیین گرایش موضوعی مصوبات اقتصادی دولت، در ابتدا با توجه به عناوین و سپس مطالعه متن مصوبات برای هر مصوبه یک تا سه توصیف‌گر در نظر گرفته شد و در نهایت یک توصیف‌گر انتخاب و با توجه به فراوانی آنها، موضوعات انتخاب شده در هفت گروه کسب‌وکارها، سلامت، خانوارها، بودجه، دیجیتال، گردشگری و شرکت‌ها دسته‌بندی و مورد بررسی قرار گرفت که نمودار شماره ۱ توزیع فراوانی آن‌ها را نشان می‌دهد.

نمودار ۱. توزیع فراوانی گرایش‌های موضوعی مصوبات اقتصادی دولت در مواجهه با همه‌گیری کووید-۱۹

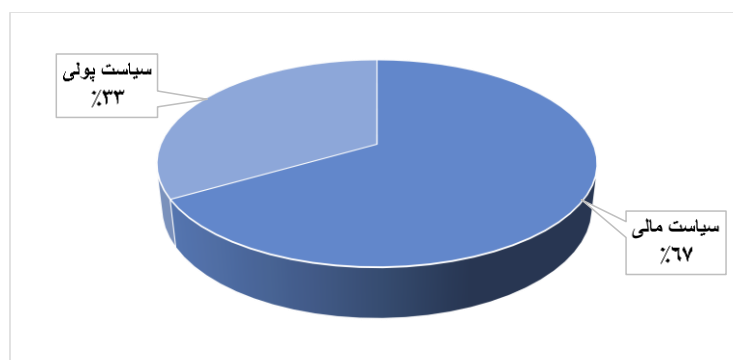
از کل مصوبات اقتصادی دولت؛ ۱۹ مصوبه (۴۰ درصد) در موضوع اقتصاد کسب‌وکارها، ۱۰ مصوبه (۲۱ درصد) در موضوع اقتصاد سلامت و ۱۰ مصوبه (۲۱ درصد) نیز در موضوع اقتصاد خانوارها به‌ترتیب بیشترین تعداد مصوبات اقتصادی دولت را در این دوره به خود اختصاص داده‌اند. کمترین مصوبات اقتصادی دولت نیز مربوط به موضوع اقتصاد شرکت‌ها تنها با یک مصوبه بوده است.

سؤال سوم پژوهش به بررسی میزان حمایت اقتصادی دولت از بخش‌های مختلف اقتصادی اختصاص یافته بود. در این دوره دولت یک بسته جبرانی اقتصادی ۱۰۰،۰۰۰ میلیارد تومانی برای حمایت از بخش‌های مختلف اقتصادی اختصاص داده بود که نمودار شماره ۲ نحوه تخصیص آن‌ها را نشان می‌دهد.

نمودار ۲. میزان حمایت دولت از بخش‌های مختلف اقتصادی در مواجهه با همه‌گیری کووید-۱۹

از کل بسته جبرانی اقتصادی ۱۰۰،۰۰۰ میلیارد تومانی دولت، ۷۵۰۰۰ میلیارد تومان به بخش کسب‌وکارها، ۱۲۰۰۰ میلیارد تومان به بخش سلامت، ۸۰۰۰ میلیارد تومان به بخش خانوارها و ۵۰۰۰ میلیارد تومان نیز به بخش اشتغال (از طریق تزریق به صندوق بیمه بیکاری) اختصاص یافته است. پرسش چهارم پژوهش به بررسی رویکرد سیاست‌های اقتصادی دولت اختصاص یافته بود که نمودار شماره ۳ سهم هریک از آن‌ها را نمایش می‌دهد.

نمودار ۳. توزیع فراوانی گرایش سیاست‌های اقتصادی دولت در مواجهه با همه‌گیری کووید-۱۹

به طور کلی سیاست‌های اقتصادی به چهار دسته کلی شامل؛ سیاست مالی، سیاست پولی، سیاست درآمدی و سیاست اقتصاد خارجی تقسیم می‌شوند (۱۱). با توجه به اینکه سیاست‌های درآمدی و اقتصاد خارجی نمی‌توانسته‌اند در این بحران مورد استفاده قرار گیرند، از این‌رو، دولت تنها از سیاست‌های مالی و پولی در این بحران استفاده کرده است. بدین ترتیب، همانطور که در نمودار بالا نیز قابل مشاهده است ۶۷ درصد از کل مصوبات اقتصادی دولت مربوط به سیاست مالی و ۳۳ درصد نیز مربوط به سیاست پولی است. بنابراین، رویکرد غالب مصوبات اقتصادی دولت در این دوره استفاده از ابزارهای سیاست مالی برای مقابله با آثار منفی اقتصادی همه‌گیری ویروس کرونا بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

شیوع بیماری کرونا در اواخر سال ۲۰۱۹ میلادی و تأثیرات گسترده آن بر کشورهای که بیشتر از سایرین درگیر شده بودند، نشان می‌داد که مدیریت بیماری و ابعاد گسترده آن نیازمند ایجاد نهادهای متمرکز تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در این رابطه است. بر همین اساس و از آنجا که مطابق گزارشات رسمی، این ویروس در اواخر بهمن‌ماه سال ۱۳۹۸ در ایران شناسایی شد، طبق تصمیمات شورای عالی امنیت ملی، ستاد ملی مقابله با بیماری کرونا با اختیارات ویژه در تاریخ ۴ اسفندماه سال ۱۳۹۸ تشکیل گردید (۱۲).

علاوه بر این، لزوم توجه به مسائل اقتصادی و مدیریت پیامدهای اقتصادی همه‌گیری ویروس کرونا نیز موجب شد تا در تاریخ ۵ اسفندماه سال ۱۳۹۸ در داخل ستاد ملی مقابله با کرونا، کارگروه مقابله با پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا نیز به ریاست معاون اقتصادی رئیس‌جمهور و با عضویت سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، وزارت جهاد کشاورزی و دستیار ارتباطات اجتماعی رئیس‌جمهور تشکیل گردد (۱۲). ریاست معاون اقتصادی رئیس‌جمهور و حضور نمایندگان دستگاه‌های اصلی اقتصادی کشور در این کارگروه نیز موجب شد تا فعالیت‌های آن با پشتوانه مبانی نظری و در چارچوب قواعد سیاست‌گذاری اقتصاد کلان کشور و هم‌راستا با سایر سیاست‌های اقتصادی دولت انجام پذیرد (۱۲).

در هر حال، مصوبات اقتصادی دولت در این دوره، ابتدا در کارگروه اقتصادی ستاد ملی مقابله با کرونا مطرح و سپس برای تصویب به ستاد ملی مقابله با کرونا ارائه و در نهایت بعد از تصویب برای اجرا به دستگاه‌های مختلف ابلاغ شده است. لازم به ذکر است، تصمیمات ستاد در برخی موارد بر مبنای شرایط اضطراری بوجود آمده گرفته شده است که لازمه این امر، در مواردی تعلیق یا توقف موقت اجرای برخی از احکام قانونی بوده است (۱۳).

بدین ترتیب، بررسی سهم مصوبات اقتصادی از کل مصوبات دولت در طول دوره مورد مطالعه نشان می‌دهد که سهم این مصوبات (۴۷ مصوبه) از کل مصوبات دولت (۵۷۳ مصوبه) با توجه به تاثیرات گسترده این همه‌گیری بر بخش‌های مختلف اقتصادی اندک بوده است. در این خصوص باید به دو نکته مهم توجه داشت، یکی تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده و دیگری کیفیت مصوبات است. با توجه به اینکه که آثار مصوبات اقتصادی دولت بر بخش‌های مختلف اقتصادی در سال‌های بعدی بیشتر نمایان خواهد شد، بنابراین، بررسی و مطالعه این موارد نیازمند پژوهش‌های جداگانه‌ای در سال‌های آتی در این زمینه می‌باشد. ارزیابی گرایش‌های موضوعی مصوبات اقتصادی دولت نشان می‌دهد که بیشترین تعداد مصوبات مربوط به موضوعات اقتصاد کسب‌وکارها با ۱۹ مصوبه و اقتصاد خانوارها به‌همراه اقتصاد سلامت هر کدام با ۱۰ مصوبه بوده است. بنابراین می‌توان گفت، دولت مصوبات اقتصادی اصلی خود را در این دوره در چارچوب سیاست‌های مقابله با رکود و تقویت سمت عرضه از طریق حمایت از اقتصاد کسب‌وکارها، افزایش قدرت خرید و تحریک تقاضا از طریق حمایت از اقتصاد خانوارها و همچنین تأمین نیازمندی‌های بهداشتی و درمانی از طریق حمایت از اقتصاد بهداشت و درمان سازماندهی کرده است.

بررسی میزان حمایت اقتصادی دولت از بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که دولت یک بسته جبرانی اقتصادی ۱۰۰،۰۰۰ میلیارد تومانی برای بخش‌های مختلف اقتصادی در این دوره در نظر گرفته است. گزارش عملکرد کارگروه مقابله با پیامدهای اقتصادی ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا حاکی است، در این دوره، ۲۲ میلیون خانوار موفق به دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه شده‌اند، حدود ۴۰۰ هزار بنگاه آسیب‌دیده از همه‌گیری ویروس کرونا تسهیلات ارزان قیمت با دوره تنفس چندماهه دریافت نموده‌اند، بیش از ۲۲۰ هزار خانوار مستاجر برای نخستین بار در کشور از تسهیلات ارزان قیمت ودیعه اجاره مسکن برخوردار شده‌اند، بیش از ۱/۱۸ هزار میلیارد تومان مقرری بابت ایام بیکاری به بیکاران ناشی از همه‌گیری کرونا پرداخت شده است، بزرگترین کمک بلاعوض دولت به مبلغ بیش از ۱۷ هزار میلیارد تومان به خانوارها اختصاص یافته است و بخش بهداشت و درمان نیز بیش از ۱۶ هزار میلیارد تومان منابع جهت مقابله با بیماری کرونا مازاد بر بودجه مصوب سالانه دریافت نموده است (۱۲).

ارزیابی رویکرد سیاست‌های اقتصادی دولت در مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا نیز نشان می‌دهد که دولت در این دوره به صورت هم‌زمان هم از ابزارهای سیاست مالی و هم از ابزارهای سیاست پولی به‌صورت گسترده استفاده کرده است؛ اما رویکرد غالب مصوبات اقتصادی دولت استفاده از ابزارهای سیاست مالی با ۶۷ درصد بوده است. بدین ترتیب در این دوره، دولت تلاش کرده است تا با استفاده از ابزارهای سیاست مالی متغیرهای کلان اقتصادی مانند؛ تولید، مصرف و اشتغال را که در این همه‌گیری آسیب جدی به آنها وارد شده است را تحت تاثیر قرار دهد. بررسی ابزارهای سیاست مالی مورد استفاده نیز نشان می‌دهد که دولت در این دوره از ابزارهای مالی؛ بخشودگی جرایم مالیاتی، امهال موعدهای پرداخت مالیات، پذیرش کمک‌های نقدی و غیرنقدی به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی، پرداخت یارانه به سود تسهیلات، کمک‌های بلاعوض، پرداخت بیمه بیکاری و همچنین تخصیص بودجه اضافی به واردات تجهیزات و ملزومات پزشکی برای مقابله با آثار منفی اقتصادی همه‌گیری ویروس کرونا استفاده کرده است.

ملاحظات اخلاقی: حقوق معنوی مؤلفین آثار استفاده شده در این پژوهش، با درج اسامی آنها در متن و منابع مقاله رعایت شده است.

تضاد منافع: نویسنده تصریح می‌نماید هیچ‌گونه تضاد منافی در رابطه با این پژوهش وجود ندارد.

References

1. Karpova VV, Tyschenko VF, Ostapenko VN, Ivanov YB. Anti-Crisis Fiscal Measures in the European Union during the COVID-19 Pandemic and their Impact on GDP. *Journal of Tax Reform*. 2020; 6(3): 225-43.
2. Sukharev OS. Economic crisis as a consequence COVID-19 virus attack: risk and damage assessment. *Quantitative Finance and Economics*. 2020; 4(2): 274-93.
3. March RJ. The FDA and the COVID-19: A political economy perspective. *Southern Economic Journal*. 2021; 87(4): 1210-28.
4. Sarker P. Covid crisis: Fiscal, monetary and macro-financial policy responses. *Theoretical and Applied Economics*. 2020; 3: 624.
5. Alon T, Kim M, Lagakos D, VanVuren M. How should policy responses to the covid-19 pandemic differ in the developing world?. National Bureau of Economic Research. 2020.
6. Anggarini DT, Rakhmanita A. Government Policies for Economic Recovery and Handling COVID-19 Virus in Indonesia. *Moneter-Jurnal Akuntansi Dan Keuangan*. 2020; 7(2): 140-6.
7. Desson Z, Weller E, McMeekin P, Ammi M. An analysis of the policy responses to the COVID-19 pandemic in France, Belgium, and Canada. *Health Policy and Technology*. 2020; 9(4): 430-46.
8. Bartocci A, Notarpietro A, Pisani M. The COVID-19 shock and a fiscal-monetary policy mix in a monetary union. Bank of Italy Temi di Discussione (Working Paper). 2020; 1313.
9. GÜNER KC. Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve uygulanan mali tedbirlerin değerlendirilmesi. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2021; 3(1): 84-95. Available at: <https://dergipark.org.tr/en/pub/turek/issue/63403/951206>. [In Turkish]
10. Kamali Y. Methodology of thematic analysis and its application in public policy studies. *Public Policy*. 2018; 4(2): 189-208. Available at: <https://doi.org/10.22059/ppolicy.2018.67875>. [In Persian]
11. Majdzadeh Tabatabai Sh. Investigating the effects of economic stabilization policies on real macroeconomic variables: A case study of Iranian economy. [Master Thesis]. Faculty of Economics, Shiraz University. 1997. [In Persian]
12. Economic Working Group of the National Centre for COVID-19 Control. Report on the performance of the working group to deal with the economic consequences of the coronavirus outbreak. 2021. Available at: <https://media.coronomy.ir/uploads/org/2021/08/15/162901704679821800.pdf>. [In Persian]
13. National Centre for COVID-19 Control. Collection of authorizations of the national centre for COVID-19 control. 2021. Available at: <https://coronomy.ir/detail/2207/>. [In Persian]